

Верстин Андрій Андрійович,
*аспірант філософсько-теологічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
andriiverstyn8@gmail.com*

БІБЛІЙНЕ ПІДГРУНТЯ КАТОЛИЦЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ У ВЧЕННІ ПРО СУСПІЛЬСТВО

Дане наукове дослідження присвячене розгляду питання особи, адже саме людина є основою християнського персоналізму, головним критерієм

моральних оцінок та дій, об'єктом і метою людської активності. Гідність та добро цілісної особи – головний принцип біблійної антропології. Душа й тіло людини повинні перебувати у тісному зв'язку, чим забезпечується особливе місце людині у світовій ієрархії, де вона постає провідником між духовним і матеріальним світом.

У статті проаналізовано питання людини з позицій біблійного вчення, адже за Святим Письмом людина є вінцем Божого творіння, її тіло – храмом Духа Святого. Також у роботі розглянуто надважливу тематику, яка не втрачає своєї актуальності ніколи – про покликання людини на землі, адже мета людини як і цінність її життя залишаються надважливими у всі часи. Стаття репрезентує вчення Святого Письма про те як зв'язок людини з Богом впливає на її життя та вічність. За допомогою аналізу біблійних текстів визначено як сформувалося католицьке вчення про людину і його відображення у вченні про суспільство.

Християнська позиція базується на переданні та інтерпретації біблійного вчення про людську особистість на основі Божого задуму, адже вона – єдине створіння, що покликане до життя задля неї самої; створена за образом і подобою Божою; основною метою її життя є прямування до Бога та покликання до Божого блаженства. Розглядаючи це в контексті статті покажемо роль людини у світі. Важливе місце у католицькій антропології присвячено проблемам душі й тіла, людини як образу Божого, тому головними у нашій статті є принципи теологічного розуміння тілесного світу людини і її духа.

Ключові слова: антропологічне вчення, людина, тіло, душа, єдність з Богом, свобода волі, суспільство.

Verstin Andrii,
*Postgraduate student at the Faculty of Philosophical and Theological Studie
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
andriiverstyn8@gmail.com*

BIBLICAL FOUNDATION OF CATHOLIC ANTHROPOLOGY AND ITS REFLECTION IN THE SCIENCE OF SOCIETY

This scientific research is devoted to consideration of the question of the person, because it is the person who is the basis of Christian personalism, the main criterion moral evaluations and actions, the object and purpose of human activity. The dignity and goodness of a whole person is the main principle of biblical anthropology. A person's soul and body should be in a close relationship, which ensures a special place for a person in the world hierarchy, where he appears as a guide between the spiritual and material world.

The article analyzes the issue of man from the standpoint of biblical teaching, because according to the Holy Scriptures, man is the crown of God's creation, his body is the temple of the Holy Spirit. The work also deals with an important topic that never loses its relevance – about the vocation of man on earth, because the purpose of man and the value of his life remain important at all times. The article represents the teachings of the Holy Scriptures about how a person's relationship with God affects his life and eternity. With the help of the analysis of biblical texts, it is determined how the Catholic teaching about man and its reflection in the teaching about society was formed.

The Christian position is based on the transmission and interpretation of the biblical teaching about the human personality on the basis of God's design, because it is the only creature called to life for its own sake; created in the image and likeness of God; the main goal of her life is going to God and calling to God's bliss. Considering this in the context of the article, we will show the role of man in the world. An important place in Catholic anthropology

is devoted to the problems of the soul and body, man as the image of God, therefore the main principles of our article are the principles of theological understanding of the physical world of man and his spirit.

Key words: anthropological teaching, man, body, soul, unity with God, free will, society.

Актуальність теми дослідження. Більшість гуманітарних дискурсів сьогодення тяжіють до осмислення проблем нових реалій життя особистості XXI століття – враженої найрізноманітнішими морально-духовними кризами, ментальними та соціальними зсувами тощо. Власне у цьому контексті актуалізується антропологічна концепція яка сприймається як сакральна й непорушна. Людське життя – є даром Божим, а Господь постає його джерелом. Тому духовно-тілесна цілісність особи, яка є вільною та відповідальною, основною своєю метою має прямування до Бога, а отже і актуальність цього питання завжди нова і вагома.

Ступінь розроблення проблеми. Антропологічне питання є темою досліджень у працях багатьох філософів, а саме: Є. Мулярчука, І. Мозгового, С. Білика, І. Козовика, Є. Пінчука, Ю. Чорноморця, О. Предка, І. Остащука та інших.

Метою статті є здійснення богословської та філософської рефлексії антропологічного вчення про людину в католицькій традиції на основі біблійного вчення, зокрема щодо походження душі людини, проблем єдності двох субстанцій (душі і тіла) та свободи волі людини, взаємодії людини і суспільства.

Виклад основного матеріалу. Катехизм Католицької церкви як систематизований компендіум віровчення узагальнено формулює основні положення розуміння людської особистості: «Гідність людської особи коріниться в її створенні на образ і подобу Божу; вона здійснюється у її покликанні до Божого блаженства. Людині властиво вільно прямувати до такого завершення. Людська особа своїми свідомими вчинками приймає – або не приймає – добро, обіцяне Богом і підтвержене моральним сумлінням. Люди формують себе самі і внутрішньо зростають: з усього їхнього чуттєвого і духовного життя вони роблять матерію свого зростання. За допомогою благодаті вони зростають у чеснотах, уникають гріха, а якщо вчинили його, то покладаються, як блудний син, на милосердя нашого Небесного Отця. Таким чином вони наближаються до вдосконалення любові» (Катехизм Католицької Церкви, 2002, с. 410).

Саме на цій основі й базується антропологічна концепція про людську особистість.

«Особистісне відношення до Бога, істинно діалогічна історія спасіння, в якій беруть участь Бог та людина, прийняття людиною свого власного, унікального, вічного спасіння, поняття відповідальності перед Богом та Його судом – всі ці висловлювання християнства – незалежно від того, як їх можна точніше інтерпретувати, – уже мають на увазі: людина є тим, що ми про неї сказали, – особистість та суб'єкт» (Чорноморець, 2010, с. 34–35). Ці названі позиції також особливо підкреслюються в розумінні біблійного слова, зверненого до людини, заповіту, молитви тощо, але це вимагає окремих широких досліджень – як антропологічних, так і герменевтичних.

Повага до гідності людини базується на її природі та особливому задумі Божому щодо неї: Людська істота є справді «єдиним створінням на землі, яке Бог покликав до життя задля неї самої». Все на землі створене для людини. Тільки людина, створена за образом і подобою Божою (Бут. 1, 26–27), не є і не може бути спрямована до жодної іншої мети поза самим Богом й існує лише для Нього. Тільки людина є особою – вона має гідність суб'єкта і цінність, які є метою самі в собі» (Іван Павло II., 2008, с. 38). Християнська антропологічна концепція базується на сприйнятті особистості як нероздільної єдності тілесного й духовного: «Людське тіло, субстанціально поєднане з нематеріальною душею, не можна вважати лише комплексом тканин, органів і функцій, його не можна прирівнювати до тіла тварин: тіло людини є невід'ємною складовою особи, що через нього проявляється й виражається. Кожна людська особа у своїй цілковитій неповторності складається не лише з духу, а й з тіла, і тому в тілі і через тіло реально стає доступною сама особа в конкретній реальності» (Іван Павло II., 2008, с. 39).

Як відомо з біблійних текстів і творів християнських мислителів, християни вірять, що предвічний Логос, усеціло залишаючись Богом, втілювався, прийнявши «все, що є наше» (Марчук, 2017, с. 9), став «у всьому подібним

до нас» (Марчук, 2017, с. 9), окрім гріха, тобто сприйняв людську природу з усіма її властивостями за сутнісним логосом (у першоствореній цілісності), а також природу в її занепалому стані (Марчук, 2017, с. 10).

Складаючись із душі й тіла, людина як мікро-, а навіть і більше, макрокосм займає центральну позицію у всьому тварному космосі. Поєднавши у собі духовну і матеріальну складову з відповідними іпостасними властивостями, вона стає власне людиною, як і Христос, через якого та в якому вона створена, є неосязним і незлитно-неподільним іпостасним з'єднанням нетварного божества і тварного людства, завдяки якому Він є Бого-людиною (Марчук, 2017, с. 52).

Людина репрезентує себе у світі завдяки своєму тілу. У ньому нероздільно функціонує її фізичний та духовний аспекти. Через це тілесність людини завжди була цікавою для дослідницької оптики. На цьому також фокусує свою увагу у священних текстах цар Давид кажучи: «Ти сотворив моє нутро, ти мене виткав в утробі матері моєї. Хвалю Тебе, що сотворив мене так дивно; діла твої предивні...» (Пс. 139:13–14).

Погляди на тілесність людини пройшли довготривалу еволюцію. Через суб'єктивну інтерпретацію багато з них залишаються в історії на рівні стеріотипізації, коли тілесність особи зводилась виключно до репродуктивних функцій, трактуючи її як біологічне, а не соціальне явище. При цьому виключали її психоемоційність, заперечували теїстичну, або підкреслювали її атеїстичну складові. Так до сутності людської плоті почали підходити як до універсального принципу пізнання. Очевидно, що концепт тіла завжди залежить від соціокультурного тла, яке формується під впливом різних факторів.

В Платона, наприклад, це тіло-в'язниця, в св. ап. Павла це тіло-храм, в Р. Декарта це тіломашина, в Ж. П. Сартра це тіло-самість (Сергійко, 2010).

Вчення католицизму про людину є тим теоретичним джерелом, з якого

виходить все церковне соціально-етичне вчення. Визначальною ознакою етики вважається її антропоцентризм. Як філософсько-релігійна дисципліна, етика антропоцентризму, а не моральна теологія, входила до складу соціального вчення Церкви. При розробці нової антропології (вчення про людину) католицизм майже

відмовляється від традиційного протиставлення природного і надприродного, приймає концепцію людини як соціального суб'єкта, що творчо діє і перетворює світ.

Дихотомія відносин типу людина-суспільство посідає чільне місце в соціальному вченні Католицької Церкви і набуває передовсім соціально-етичного забарвлення. Відносини людина – суспільство трактуються в категоріях і поняттях «загального блага», «солідарності», «участі», «органічної концепції суспільного життя», а також «універсального призначення благ».

Католицька Церква трактує людину насамперед як суспільну істоту за своєю природою, яка «своєю вродженою бідністю і за своєю природною схильністю здатна спілкуватися з іншими» (Хартія, 1994). Ця людська товарицькість є основною формою товарицькості і етичних вимог, які в ній закладені. Людина не може задовольнятися сама собою для досягнення свого повного розвитку, оскільки має природну і соціальну потребу зокрема в інших людях і у суспільстві в цілому.

Цей принцип взаємозалежності «людина-суспільство» у соціальному вченні Церкви пов'язується з принципом людської гідності, конкретніше – з гідністю людини як особистості і індивідуума. Принцип гідності людини трактується Церквою в контексті «складної тканини суспільного життя людини», яке регулюється за власними і відповідними суспільними законами, а удосконалюється християнським розмірковуванням. Католицькі авторитети визнають, що адекватне розуміння різних аспектів суспільного життя у наш час, коли відбуваються глобалістські процеси, ускладнюється. Зміни у суспільному житті викликані кризами, які, з одного боку, відображаються у «внутрішніх невідповідностях людини» і не дозволяють їй вийти на шлях, що веде до досягнення справедливої мети. З іншого боку, ці кризи кореняться у суспільних відносинах, оскільки не завжди досягається точного застосування законів, які регулюють суспільне життя (Векфельд, 1990, с. 34).

Отже, людське суспільство є об'єктом соціального вчення Католицької Церкви з того моменту, коли воно опинилося «ні поза ні вище єдиних у суспільному відношенні людей», але «існувало виключно у них і, відповідно, для них», тобто у контексті суспільних відносин

людей. Католицька Церква акцентує увагу на «внутрішньо притаманній людині суспільній природі». Водночас зауважує, що в даному випадку «суспільна природа» не означає «колективна», для якої людина всього лише «простий продукт», «гвинтик».

«Сила і динамізм цієї суспільної умови особистості повністю розвивається у

суспільстві, яке сприяє росту відносин існування як на національному, так і на міжнародному рівні» (Векфельд, 1990, с. 35).

Висновки. Кожна історична епоха формує певні ментальні моделі, які стають світоглядними орієнтирами, оскільки допомагають у формуванні поведінкового алгоритму та спонукають до вирішення існуючих проблем чи завдань за певним сценарієм. Таким чином людській особі нав'язливо пропонується тлумачення вже здобутого досвіду та відкриваються поняття механізмів його формування та критеріїв визначення. Проте плюралізм цих ментальних моделей зводиться до поняття людини, розуміння її місця у світі та усвідомлення

феномену своєї тілесності. Людина репрезентує себе у світі завдяки своєму тілу. У ньому нероздільно функціонує її фізичний та духовний аспекти. Через це тілесність людини завжди була цікавою для дослідницької оптики.

В Біблії знайдено важливі відомості про значення тіла у контексті релігійного життя. Тексти Святого Письма наголошують на тому, що тіло людини є святим творінням Бога, яке вимагає відповідального ставлення до себе та до інших. Життя та вчення Ісуса Христа, який зцілював фізичні недуги, показує велике значення тіла в духовному та загальнолюдському вимірі життя. Апостол Павло у своїх посланнях наголошує на тому, що тіло є храмом Святого Духа, який проживає в людині, і тому йому слід бути застосованим на Божу славу. А вчення Католицької Церкви, через вище наведені документи, наголосило на невід'ємному зв'язку тіла з душею та його важливості для духовного життя людини. Загалом, доктрина Церкви пропагує ідею поваги, захисту та визнання тіла людини як святого дару, який потребує поваги, гідності та захисту.

Список використаних джерел:

1. Векфильд У., Мортинс Х. (1990). Інструкція по вивченню соціальної доктрини Церкви. Рим. § 34, 35.
2. Іван Павло II (2000). Енцикліка «Fides et Ratio» («Віра і розум»). Київ-Львів. 234 с.
3. Катехизм Католицької Церкви (2002). Синод УГКЦ, 772 с.
4. Марчук О. (2017). Концепція духовного здоров'я в антропології східної патристики : автореф. Київ. 15 с.
5. Сергійко В. Людина і суспільство в системі соціального вчення католицизму. URL: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45668/2011_59_10.pdf?sequence=1 (дата звернення: 09.09.2023).
6. Хартія працівників служби охорони здоров'я (1994). URL: <http://zdorovia.ugcc.org.ua/hartiya-pratsivnykiv-sluzhby-ohorony-zdorov-ya/> (дата звернення: 09.09.2023).
7. Чорноморець Ю. П. (2010). Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопагіта до Геннадія Схоларія : монографія. Київ : Дух і Літера. 568 с.

References:

1. Vekfyld U., Mortyns Kh.S. (1990) Instrukttsiia po vyvchenniui sotsialnoi doktryny Tserkvy [Instructions for studying the social doctrine of the Church. Rome]. Rym. § 34, 35.
2. Ivan Pavlo II. (2000) Entsyklikla "Fides et Ratio" ("Vira i rozum") [Encyclical "Fides et Ratio" («Faith and Reason»)]. Kyiv-Lviv. Vstupna chastyna [in Ukrainian].
3. Katekhyzm Katolytskoi Tserkvy (2002) [Catechism of the Catholic Church]. Synod UHKTs, 772 s. [in Ukrainian].
4. Marchuk O. (2017) Kontseptsiia dukhovnoho zdorovia v antropologii skhidnoi patrystyky [The concept of spiritual health in the anthropology of Eastern Patristics]: avtoref. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. 15 s. [in Ukrainian].
5. Serhiiko V. Liudyna i suspilstvo v systemi sotsialnoho vchennia katolytsyzmu [Man and society in the system of social teaching of Catholicism.]. URL: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45668/2011_59_10.pdf?sequence=1 (data zvernennia: 09.09.2023) [in Ukrainian].
6. Khartiia pratsivnykiv sluzhby okhorony zdorovia (1994) [Charter of health care workers]. URL: <http://zdorovia.ugcc.org.ua/hartiya-pratsivnykiv-sluzhby-ohorony-zdorov-ya/> (data zvernennia: 09.09.2023) [in Ukrainian].
7. Chornomorets Yu. P. (2010) Vizantiyskyi neoplatonizm vid Dionisiia Areopahita do Hennadiia Skholariia [Byzantine Neoplatonism from Dionysius the Areopagite to Gennadius Scholarius]: monohrafiia. Kyiv : Dukh i Litera. 568 s. [in Ukrainian].